

ZÁKON č. 182/2006 Sb.

ze dne 30. března 2006

o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)^{*)}

ve znění zákonů č. 312/2006 Sb., č. 108/2007 Sb., č. 296/2007 Sb., č. 362/2007 Sb., č. 301/2008 Sb., č. 458/2008 Sb., č. 7/2009 Sb., nálezů Ústavního soudu č. 163/2009 Sb., zákonů č. 217/2009 Sb., č. 227/2009 Sb., č. 285/2009 Sb., nálezů Ústavního soudu č. 241/2010 Sb., č. 260/2010 Sb., zákonů č. 409/2010 Sb., č. 69/2011 Sb. a č. 73/2011 Sb.

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

ČÁST PRVNÍ OBECNÁ ČÁST

HLAVA I Základní ustanovení

§ 1 Předmět úpravy

Tento zákon upravuje

- a) řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníka soudním řízením některým ze stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužnickovým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužnickových věřitelů,
- b) oddlužení dlužníka.

Judikatura:

- 1. Smyslem a účelem insolvenčního řízení je dle § 1 IZ uspořádat majetkové poměry dlužníka a jeho věřitelů. Za situace, kdy neexistuje žádný majetek na straně dlužníka, insolvenční řízení postrádá podklad, protože neexistuje hmotný substrát, na základě kterého by k uspořádání vztahů s věřiteli došlo.
VS Praha čj. 1 VSPH 742/2010-A-10 ze dne 3. 10. 2010 ve věci sp. zn. MSPH 77 INS 8044/2010
- 2. Účelem insolvenčního zákona a insolvenčního řízení však – a opakovaně to budiž zdůrazněno – není vytváření podmínek pro zánik nefunkčních obchodních subjektů.

^{*)} Zákon je citován ve znění k 1. 4. 2011.

Jinými slovy, insolvenční řízení není povoláno k tomu, aby suplovalo řízení o návrhu na výmaz dlužníka z obchodního rejstříku či řízení o žádosti na vydání písemného souhlasu správce daně s takovým výmazem. Pokud likvidátorka není schopna zálohu zaplatit, insolvenční soud řízení zastaví a likvidátorka mimo rámec insolvenčního řízení dokončí likvidaci.

VS Praha čj. 2 VSPH 459/2010-A-17 ze dne 2. 7. 2010 ve věci sp. zn. KSPL 54 INS 2086/2010

3. Účelem insolvenčního řízení však není, aby v něm bylo prováděno dokazování za účelem zjištění existence pohledávek proti dlužníkovi. Tyto závěry týkající se spornosti pohledávek navrhuje věřitelů přijal i Nejvyšší soud ČR v bodě VIII. Stanoviska publikovaného ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod číslem 52/1998 a v rozhodnutí publikovaném v této sbírce pod č. R 64/2006. Přestože se tato rozhodnutí týkají řešení sporných pohledávek v konkursním řízení, jejich závěry v tomto směru jsou plně aplikovatelné i pro řízení insolvenční.

VS Olomouc čj. 1 VSOL 177/2008-A-27 ze dne 12. 2. 2009 ve věci sp. zn. KSOS 8 INS 3501/2008

4. Jak vyplývá z ustanovení § 1 IZ, insolvenční zákon sleduje řešením úpadku a hrozícího úpadku dlužníka uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem s cílem dosáhnout co nejvyššího a zásadně poměrného uspokojení dlužníkových věřitelů. Z této výchozí koncepce zákona se podává, že insolvenční řízení může mít smysl jedině za předpokladu, že v majetkové podstatě existuje majetek, z něhož by mohly být – v závislosti na způsobu řešení úpadku dlužníka – alespoň částečně uspokojeny pohledávky věřitelů. Není-li tu takového majetku, nemá insolvenční řízení smyslu.

Jedinou výjimkou – byť nesystémovou – z této koncepce je již citované ustanovení § 144 IZ, které připouští, aby právní prostředí insolvenčního zákona bylo „využito“ k zamítnutí návrhu pro nedostatek majetku, třebaže v takovém řízení k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem dojít zjevně nemůže.

VS Praha čj. 1 VSPH 387/2009-A-16 ze dne 23. 7. 2009 ve věci sp. zn. KSPL 54 INS 2034/2009

§ 2

Vymezení některých základních pojmů

Pro účely tohoto zákona se rozumí

- a) insolvenčním řízením soudní řízení, jehož předmětem je dlužníkuv úpadek nebo hrozící úpadek a způsob jeho řešení,
- b) insolvenčním soudem soud, před nímž probíhá insolvenční řízení,
- c) insolvenčním návrhem u insolvenčního soudu podaný návrh na zahájení insolvenčního řízení,
- d) incidenčním sporem spory vyvolané insolvenčním řízením, o kterých tak stanoví tento zákon, projednávané v rámci insolvenčního řízení,
- e) majetkovou podstatou majetek určený k uspokojení dlužníkových věřitelů,

- f) osobou s dispozičními oprávněními osoba, které v průběhu insolvenčního řízení přísluší právo nakládat s majetkovou podstatou ohledně všech oprávnění, ze kterých se skládá,
- g) zajištěným věřitelem věřitel, jehož pohledávka je zajištěna majetkem, který náleží do majetkové podstaty, a to zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, zajišťovacím převodem práva nebo postoupením pohledávky k zajištění anebo obdobným právem podle zahraniční právní úpravy,
- h) přihláškou pohledávky procesní úkon, kterým věřitel uplatňuje uspokojení svých práv v insolvenčním řízení,
- i) insolvenčním rejstříkem informační systém, který obsahuje údaje podle tohoto zákona,
- j) společným zájmem věřitelů zájem nadřazený jejich jednotlivým zájmům, je-li jeho cílem, aby zvolený způsob řešení úpadku byl pro ně spravedlivý a výnosnější než ostatní způsoby řešení úpadku; tím není dotčeno zákonem zaručené zvláštní postavení některých věřitelů,
- k) finanční institucí banka, spořitelna a úvěrní družstvo, instituce elektronických peněz¹⁾, pojišťovna a zajišťovna, a za dále stanovených podmínek tohoto zákona i některé další osoby.

§ 3 Úpadek

(1) Dlužník je v úpadku, jestliže má

- a) více věřitelů a
- b) peněžité závazky po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti a
- c) tyto závazky není schopen plnit (dále jen „platební neschopnost“).

(2) Má se za to, že dlužník není schopen plnit své peněžité závazky, jestliže

- a) zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků, nebo
- b) je neplní po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti, nebo
- c) není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek vůči dlužníku výkonem rozhodnutí nebo exekucí, nebo
- d) nesplnil povinnost předložit seznamy uvedené v § 104 odst. 1, kterou mu uložil insolvenční soud.

(3) Dlužník, který je právnickou osobou nebo fyzickou osobou – podnikatelem, je v úpadku i tehdy, je-li předlužen. O předlužení jde tehdy, má-li dlužník více věřitelů a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku. Při stanovení hodnoty dlužníkova majetku se přihlíží také k další správě jeho majetku, případně k dalšímu provozování jeho podniku, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem dů-

¹⁾ Zákon č. 124/2002 Sb., o převodech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředcích a platebních systémech (zákon o platebním styku), ve znění zákona č. 257/2004 Sb. a zákona č. 377/2005 Sb.

vodně předpokládat, že dlužník bude moci ve správě majetku nebo v provozu podniku pokračovat.

(4) O hrozící úpadek jde tehdy, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník nebude schopen řádně a včas splnit podstatnou část svých peněžitých závazků.

Judikatura:

K odst. 1

1. V usnesení ze dne 27. ledna 2010, sen. zn. 29 NSČR 1/2008, uveřejněném pod číslem 96/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, jakož i v usnesení ze dne 20. května 2010, sen. zn. 29 NSČR 22/2009 (jež je veřejnosti k dispozici na webových stránkách Nejvyššího soudu), na něž v podrobnostech odkazuje, dále Nejvyšší soud vysvětlil, že znak (ne)schopnosti dlužníka plnit peněžité závazky, které jsou po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti [§ 3 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona] může být již v rovině tvrzení obsažených v insolvenčním návrhu uplatněn tvrzením, z něž lze usuzovat na některou z vyvratitelných domněnek obsažených v § 3 odst. 2 insolvenčního zákona.

K tomu lze dodat, že nebyly-li takové domněnky v průběhu insolvenčního řízení dlužníkem vyvráceny, pak osvědčují dlužníkovu neschopnost platit své splatné závazky [znak uvedený v § 3 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona], nikoli však existenci „více věřitelů“ dlužníka [znak uvedený v § 3 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona] ani existenci peněžitých závazků těchto věřitelů „po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti“ [znak uvedený v § 3 odst. 1 písm. b) insolvenčního zákona].

Námítka dovolatelů, že dlužníkův úpadek osvědčuje zákonná domněnka ve smyslu ustanovení § 3 odst. 2 písm. d) insolvenčního zákona, tedy sama o sobě opodstatněná není (prosadí se, jen shledá-li dovolací soud nesprávným úsudek odvolacího soudu o neexistenci mnohosti věřitelů s pohledávkami po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti).

Odvolací soud se nicméně způsobem popsáním shora vypořádal s pohledávkami celkem 8 věřitelů (šesti insolvenčních navrhovatelů, M. P., [který ale pohledávku do insolvenčního řízení nepřihlásil] a ČSSZ), přičemž ve svém rozhodnutí zcela pomínil závěr insolvenčního soudu, že do dne jednání o insolvenčním návrhu (do 16. ledna 2009) své pohledávky přihlásilo celkem 19 věřitelů (tedy vedle šesti insolvenčních navrhovatelů a ČSSZ 12 dalších, v napadeném rozhodnutí nezmiňovaných, věřitelů).

V situaci, kdy odvolací soud nevyloučil závěr insolvenčního soudu o existenci vyvratitelných domněnek dlužníkovy neschopnosti platit své splatné závazky, opírající se o ustanovení § 3 odst. 2 písm. b) a d) insolvenčního zákona, by jeho závěr, že dlužník není v úpadku, jelikož nemá jiné věřitele se splatnými pohledávkami než ČSSZ, mohl obstát, jen kdyby napadené rozhodnutí obsahovalo přezkoumatelné úvahy na téma, proč se odvolací soud nezabýval přihlášenými pohledávkami oněch dalších 12 věřitelů, tedy proč existenci těchto pohledávek neměl za postačující z hlediska osvědčení mnohosti („více“) věřitelů dlužníka [znak uvedený v § 3 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona] ani z hlediska osvědčení peněžitých závazků těchto věřitelů „po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti“ [znak uvedený v § 3 odst. 1 písm. b) insolvenčního zákona].

NS ČR čj. 29 NSČR 17/2009-A-84 ze dne 26. 10. 2010 ve věci sp. zn. KSUL 77 INS 4542/2008

2. Z důvodů platební neschopnosti se může dostat do úpadku kterýkoliv dlužník. Tento důvod je postačující k tomu, aby soud rozhodl o úpadku dlužníka a o tom, jakým způsobem bude úpadek řešen. Podle § 3 odst. 3 insolvenčního zákona se může dostat do úpadku pro předlužení také dlužník, kterým je podnikatel, fyzická osoba. Pokud je však osvědčen úpadek dlužníka pro platební neschopnost, není pro zjištění úpadku nutné zjišťovat, zda dlužník také je či není předlužen. Posouzení toho, zda dlužník je či není podnikatel, nemá pak na rozhodnutí soudu vliv.

VS Olomouc čj. 1 VSOL 157/2008-A-30 ze dne 10. 12. 2008 ve věci sp. zn. KSBR 44 INS 639/2008

3. Odvolací soud již v minulosti vyslovil (viz jeho usnesení ze dne 8. prosince 2009 sp. zn. KSHK 45 INS 4196/2009, 1 VSPH 429/2009-A, které je k dispozici na internetových stránkách Vrchního soudu v Praze), že smyslu insolvenčního zákona neodpovídá řešit dlužníkovu situaci v insolvenčním řízení tam, kde jedinými dlužníkovými pasivy jsou, jak je tomu právě v souzené věci, toliko jeho závazek vůči správci daně a závazky přímo související s likvidací společnosti. V takovém případě jsou naopak dány všechny podmínky pro to, aby již zahájený proces likvidace ve smyslu § 70 a násl. obchodního zákoníku dále řádně pokračoval a vedl k zániku společnosti a jejímu výmazu z obchodního rejstříku, přičemž zde není žádného rozumného důvodu zahajovat insolvenční řízení, jež by mělo za následek pouze vznik dalších nákladů řízení. Na tomto závěru, plně využitelném pro potřeby tohoto řízení, neshledává odvolací soud důvodu cokoliv měnit.

VS Praha čj. 1 VSPH 144/2010-A-10 ze dne 5. 3. 2010 ve věci sp. zn. MSPH 78 INS 1064/2010

4. Úpadek ve formě insolvence je definován v § 3 odst. 1 IZ třemi základními znaky vymezenými pod písmeny a) až c), a to s tím, že stran podmínky sub c) – platební neschopnosti dlužníka – se v § 3 odst. 2 IZ konstruuje vyvratitelná právní domněnka její existence, nastane-li některý z případů uvedených zde pod písmeny a) až d). Protože znaky úpadku ve formě insolvence vymezené v § 3 odst. 1 pod písmeny a) až c) jsou legislativně spojeny souřadící spojkou „a“, je zjevné, že jde o podmínky kumulativní, nikoli alternativní, jak patrně dovozuje dlužník. Úpadek insolvenční proto může být naplněn pouze v případě, že situace dlužníka naplňuje všechny tyto znaky současně (kumulativně), přičemž prvním z nich je požadavek existence více (tj. nejméně dvou) dlužníkových věřitelů [viz § 3 odst. 1 písm. a)]. Mnohost věřitelů je přitom dle § 3 odst. 3 IZ předpokladem úpadku i ve formě předlužení. Je tedy zřejmé, že insolvenční zákon navazuje na předchozí definici úpadku obsaženou v § 1 odst. 2 a 3 zákona o konkursu a vyrovnání nejen co do jeho forem, ale i potud, že pojmovým znakem úpadku v obou jeho formách zůstává pluralita dlužníkových věřitelů. Tato podmínka musí být splněna i v případě, že se dlužník domáhá vydání rozhodnutí o úpadku dle § 136 IZ z důvodu, že mu úpadek hrozí (§ 3 odst. 4 a § 97 odst. 3 IZ). Má-li dlužník pouze jediného věřitele, nenachází se v úpadekové situaci (ani v ohrožení úpadkem), a proto se ani on, ani jeho věřitel nemohou domáhat uspořádání svých vzájemných majetkových vztahů prostřednictvím insolvenčního řízení.

VS Praha čj. 1 VSPH 165/2008-A-13 ze dne 20. 11. 2008 ve věci sp. zn. KSHK 40 INS 2900/2008